

VİOP Nedir?

VİOP, Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nın kısaltmasıdır. Burada, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri alınıp satılır. Alınıp satılan bu sözleşmelere Türev araçlar da denir.

VİOP Kullanım Amaçları

Korunma (Hedging): Spot piyasada oluşabilecek dalgalanmalardan ve kur riskinden oluşabilecek zararları minimize etmek için kullanılır. Üreticiler, ithalatçılar ve ihracatçılar ile kurumsal risk yöneticileri tarafından gelecekteki fiyatların artma veya düşme riskine karşı fiyat sabitlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Spekülatif: Korunma amacı taşımayan yatırımcıların gelecekteki piyasa beklentileri doğrultusunda kar amacı ile gerçekleştirdikleri işlemlerdir.

Arbitraj: Yatırım yapmadan, aynı anda bir ürünü düşük fiyattan alıp yüksek fiyattan satarak veya tam tersi şekilde gerçekleştirilen risksiz işlemlerdir. Aynı ürüne ait spot fiyat ile vadeli fiyat arasında taşıma maliyeti modeline göre oluşan fiyat farkları arbitraj imkanı yaratır.

Sözleşmeler

VİOP'da aşağıdaki vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri işlem görmektedir ;

- **Pay Senedi Vadeli İşlem Sözleşmeleri :**

Pay Senetleri	Kod/Açıklama
T. Garanti Bankası A.Ş.	GARAN
T. İş Bankası A.Ş.	ISCTR
Akbank T.A.Ş.	AKBNK
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	VAKBN
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	YKBNK
Türk Hava Yolları A.O.	THYAO
Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.	EREGL
H.Ö. Sabancı Holding A.Ş.	SAHOL
Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.	TCELL
Tüpraş Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.	TUPRS

- **Endeks Vadeli İşlem Sözleşmesi :** BİST-30 Vadeli İşlem Sözleşmesi
- **Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri :** TL /Dolar, TL/Eur, Eur/Usd Çapraz Kur Vadeli İşlem Sözleşmeleri
- **Kıymetli Maden Vadeli İşlem Sözleşmeleri :** Altın ve Dolar/Ons Altın Vadeli İşlem Sözleşmeleri,
- **Emtia Vadeli İşlem Sözleşmesi:** Ege Pamuk, Anadolu Kırmızı Buğday Vadeli İşlem Sözleşmeleri
- **Enerji Vadeli İşlem Sözleşmeleri :** Baz Yük Elektrik Vadeli İşlem Sözleşmeleri
- **Pay Senedi Opsiyon Sözleşmeleri**

- **Pay Endeks Opsiyon Sözleşmeleri**

Bankamız aracılığıyla BİST-30, TL/Dolar, TL/Eur ve Kıymetli Maden Vadeli İşlem Sözleşmeleri ve Enerji Vadeli İşlem sözleşmelerinde işlem yapılabilmektedir.

Sözleşme Vadeleri: VİOP’da işlem gören sözleşmeler, her sözleşme türü için belirlenmiş standart vadelerle işlem görür.

Endeks ve Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri : Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık vadeli. Aynı anda en yakın üç vade ayına ait sözleşmeler işlem görmektedir. Bu üç vade ayından biri Aralık ayı değilse, Aralık vade ayı ayrıca işleme açılarak dört sözleşme işlem görür.

Kıymetli Maden Vadeli İşlem Sözleşmeleri : Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık vadeli. İşlem tarihine en yakın üç vade ayına ait sözleşmeler işlem görmektedir.

Emtia Vadeli İşlem Sözleşmeleri

Ege Pamuk: İşlem tarihini takip eden yıl içindeki Mart, Mayıs, Temmuz, Ekim ve Aralık aylarına ait sözleşmeler işlem görür.

Anadolu Kırmızı Buğday: Mart, Mayıs, Temmuz, Eylül ve Aralık aylarından en yakın iki vade ayına ait sözleşmeler işlem görür.

Sözleşme Büyüklüğü: Bir adet sözleşmeyle gerçekleştirilen işlem büyüklüğünü ifade eder. Borsa tarafından belirlenen standart bir büyüklüktür.

İşlem Teminatları

Yatırımcılar, Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası’nda işlem yapabilmek için alım/satım işlemini gerçekleştirecekleri sözleşmenin öngördüğü teminatı ödemek zorundadırlar.

VİOP, yatırımcılara sözleşmenin değeri kadar yatırım yapmadan sadece sözleşme değerinin belirli bir oranında teminat yatırma imkanı vererek, kredili alış ve açığa satış işlemlerinde büyük pozisyonlar alabilme olanağı sağlar. Bu durum **kaldıraç etkisi** olarak tanımlanır.

Başlangıç Teminatı: Yatırımcıların bir vadeli işlem sözleşmesinde işlem yapmak için sözleşmede öngörülen miktar veya oranda, aracı kurum üzerinden takas kurumuna yatırmaları gereken teminat tutarını ifade eder.

Teminat Kontrolü: Teminat kontrolü işlem gerçekleşmeden önce gerçek zamanlı ve çevrim içi yapılmaktadır. Başlangıç teminatı yeterli olmayan emirler gerçekleşmez. Sisteme gönderilen emirler normal seansta fiyat ve zaman önceliğine göre eşleştirilir. Gün içi kar ve zararlar sebebiyle teminatların gönderilen emirler için yeterli olup olmadığının kontrolü online güncelleme yoluyla yapılır. VİOP’da gün içinde gerçekleşen zararlar işlem gününde müşterinin mevcut teminat stoğundan TL olarak düşülür, karlar ise teminat fazlası olarak değerlendirilir ve bir sonraki iş gününde hesaplara TL olarak yatırılır. Emir gönderimlerinde

pasifte bekleyen emirlerin, gerçekleşmeleri halinde gerekecek bulundurulması gereken teminatlar da dikkate alınarak kalan teminat ve çekilebilir teminat hesaplaması yapılır.

Nakit ve Nakit Dışı Teminatlar: Başlangıç teminatının en az %30 oranında Nakit TL olmak zorundadır. Bankamızda TL dışında Dolar, Euro, Bono, Tahvil ve Döviz Endeksli - Döviz Ödemeli Tahviller teminat olarak yatırılabilir.

Değerleme Katsayısı: Borsa tarafından nakit dışı teminatların tamamı teminat niteliği taşımamakta; belli bir yüzdeyle işlem yapılmasına izin verilmektedir. Örneğin; müşterinin 1.000 USD teminat yatırması durumunda, %95'i yani 950 USD'si teminat hesaplamasında dikkate alınır.

Değerleme Kriteri: Nakit dışı teminatların değerinin belirlenmesinde kullanılan kriterdir. Örneğin, döviz olarak yatırılan teminatların değeri TCMB tarafından ertesi gün valörlü açıklanan Döviz Alış Kuru ile belirlenir

Sürdürme Teminatı: Borsada oluşan zararlar ya da nakit dışı teminatların değerlerinin düşmesi sonucunda, açık pozisyon taşımak için bir sözleşmede başlangıç teminatının inebileceği en düşük seviyeyi ifade eder. VİOP tarafından, başlangıç teminatına oranı %75 olarak belirlenmiştir.

Olağanüstü Durum Teminatı: Borsa Yönetmeliğinde belirlenen esaslar çerçevesinde VİOP tarafından başlangıç teminatına ek olarak olağanüstü durum teminatı da talep edilebilir.

Teminat Tamamlama Çağrısı: Başlangıç teminatı tutarının, sürdürme teminatı tutarının altına düşmesi durumunda, takas merkezi tarafından yatırımcıdan kalan teminatının başlangıç teminat tutarına tamamlanması talep edilir.

Takas Süresi: Teminat tamamlama çağrısına uyulması gereken süredir; işlemden sonraki iş günü saat 14:30 olarak belirlenmiştir. Ancak teminat yatırma ile teminat tamamlama çağrısı kapatma yönteminde EFT ve diğer operasyonel süreçler, pozisyon kapama ile teminat tamamlama çağrısı kapatma yönteminde ise gönderilen emirlerin emir öncesi risk kontrolleri kapsamında yaşanabilecek kontrol süreçlerinin uzaması olasılıkları nedeniyle ; pozisyon kapama ile teminat tamamlama çağrılarının en geç 14:30 itibariyle aktif fiyatlarla verilmiş olması tavsiye edilmektedir. Belirtilen süreler içerisinde yeterli sayıda pozisyon kapama yapılmamış veya teminat tamamlama çağrısı tutarı kadar TL teminat gönderme talep girişi yapılmamış, yapılırsa dahi Takasbank'a ulaşmamış olduğu görülen gerekli sayıda ve aktif fiyatla pozisyon kapamalar gerçekleştirilecektir. Teminat tamamlama çağrısı gelmiş hesaplar, takas süresince yükümlülüklerini yerine getirmemeleri durumunda temerrüde düşer.

VİOP tarafından Teminat Tamamlama Çağrısı gönderildiğinde Yatırım Merkezi Şubeleri kendi müşterilerine bilgilendirme yapar, İnternet Şube müşterilerine ise bilgilendirme SMS'i gönderilir. Teminat tamamlama çağrısı alan yatırımcı ertesi iş günü saat 14:30' a kadar çağrıda belirtilen tutarı yatırarak pozisyona devam etmeli ya da çağrı tutarının gerektirdiği kadar ters işlem yaparak taşıdığı pozisyon sayısını ve teminat yükümlülüğünü azaltmalıdır.

Temerrüt: Teminat tamamlama çağrısı gelmiş hesaplar belirlenen süre içinde yükümlülüklerini yerine getirmemezse temerrüde düşmüş sayılır. Temerrüde düşen VİOP hesapları inaktif hale getirilir.

Pozisyonlar

Açık Pozisyon, Uzun Pozisyon, Kısa Pozisyon: Bir sözleşmenin bir müşteri tarafından alınması ve diğer müşteri tarafından satılması bir açık pozisyon oluşturur. Vadeli İşlemlerde sözleşmeyi alan taraf uzun pozisyon sahibi, sözleşmeyi satan taraf ise kısa pozisyon sahibi olarak tanımlanır. Sözleşme satın almış (uzun) taraflar vadeli fiyatların yükselmesi durumunda kar, düşmesi durumunda zarar ederken; sözleşme satmış (kısa) taraflarsa vadeli fiyatların düşmesi durumunda kar, yükselmesi durumunda zarar edecektir. VİOP'nın sağladığı açığa satış kolaylığı da bir kısa pozisyonudur ve sahip olunmayan menkul kıymetlerin satılabilmesi anlamına gelir.

Yayımla Pozisyonu: Yatırımcının aynı sözleşmenin farklı vadelerinden birinde uzun, diğerinde kısa pozisyon alması ile ortaya çıkan pozisyonudur. Herhangi bir sözleşmede uzun (kısa) pozisyona sahip bir müşterinin, aynı sözleşme için kısa (uzun) pozisyon alması halinde tekrar teminat yatırmasına gerek yoktur.

Pozisyon Limiti: Manipülatif işlemleri, suni arz ve talebi önlemek, piyasanın sıkışmasını engellemek amacıyla bir hesabın alabileceği açık pozisyon sayısı VİOP tarafından sınırlanmış limitler dahilinde yapılabilir. VİOP'da işlem gören sözleşmeler için uygulanan pozisyon limitleri toplam açık sözleşme sayılarının mutlak adedi ve yüzdesel değeri olmak kaydıyla iki şekilde takip edilir. Yüzdesel limitlerin kontrol edilmesine ancak mutlak limitler aşıldıktan sonra başlanır.

Mutlak limit: Hesap bazında ilgili sözleşmede her bir vade ayı için girilebilecek maksimum açık pozisyon adedidir.

Emir

Emir Fiyat Tipi: Müşteriler, fiyat tipine göre farklılaşan emir girişi yapabilirler.

Limitli: Belirlenen fiyat seviyesine kadar alım-satım işleminin gerçekleştirilmesi için kullanılan emir yöntemidir. Bu yöntem kullanıldığında fiyat girilmesi zorunludur.

Piyasa: Emrin girildiği anda ilgili sözleşmede piyasada bulunan en iyi fiyatlı emirden başlayarak emrin karşılanması amacıyla kullanılan yöntemdir.

Piyasa-En İyi Fiyat: Gönderilen emir sadece piyasada o anda bekleyen en iyi fiyat seviyesindeki emirlerle eşleşir.

Kapanış Fiyatlı: Gün sonunda hesaplanan uzlaşma fiyatı üzerinden işlemin gerçekleşmesi amacıyla kullanılan emir yöntemidir. Uzlaşma fiyatı hesaplandıktan sonra alım ve satım tarafında kapanış fiyatından bekleyen emirler eşleşir. Kapanış fiyatından verilmiş, eşleşmeyen emirler uzlaşma fiyatını karşılayan normal seans emirleri ile eşleşir. Kapanış Fiyatı emirler sadece "kalanı pasife yaz" emir iletim tipi ve "seans" emir süresi kullanılarak sisteme gönderilebilir.

Yatırım Merkezlerinde tüm fiyat tipleri kullanılmaktadır. İnternet Şubesinde sadece “limitli” ve “Piyasa” emri verilebilmektedir.

Emir İletim Tipi: Müşteriler, emrin gerçekleşme durumuna göre farklılaşan emir girişi yapabilirler.

Gerçekleşmezse İptal Et: Girildiği anda, pasifte karşı tarafta bekleyen emirlerin durumuna göre emrin tamamının gerçekleşmesi, aksi takdirde tamamının iptal edilmesi için kullanılan emir tipidir.

Kalanı İptal Et: Girildiği anda, pasifte karşı tarafta bekleyen emirlerin durumuna göre emrin tamamının gerçekleşmesi, gerçekleşmeyen kısmının ise iptal edilmesi için kullanılan emir tipidir.

Kalanı Pasife Yaz: Emir girildiği anda tamamının gerçekleşmemesi durumunda gerçekleşmeyen kısmın belirlenen emir fiyat tipine göre, limit fiyatından ya da gerçekleşen kısmın gerçekleştiği son fiyat üzerinden pasife emir olarak yazılması için kullanılan emir tipidir.

Şarta Bağlı: Emri giren tarafından ilgili sözleşme için belirlenecek aktivasyon fiyatından ya da alış emirleri için belirlenenden daha yüksek, satış emirleri için daha düşük fiyattan Borsada işlem olması durumunda, emrin sistemde aktif hale gelmesi amacıyla kullanılır. Şarta bağlı emir türünün kullanılması durumunda, emrin fiyat giriş yönteminin yanı sıra aktivasyon fiyatının belirtilmesi de zorunludur.

Yatırım Merkezlerinde tüm emir tipleri kullanılmaktadır. İnternet Şubesinde sadece “Limit Fiyat ve Piyasa Fiyatı” emirleri verilebilmektedir.

Emir Süresi: Emir girişinde emrin sistemde geçerli olacağı süreye ilişkin aşağıda yer alan üç seçenektен birinin seçilmesi gerekir:

Günlük: Emir girildiği gün için geçerlidir. Gün sonuna kadar gerçekleşmezse sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir.

İptal Edilene Kadar Geçerli: Emrin girildiği seanstan müşteri tarafından iptal edildiği tarihe kadar geçerli olmasıdır. Bu emir süresi seçildiğinde, emrin iptal edilmediği ve eşleşmediği durumda emir sözleşmenin vade sonuna kadar geçerli olur ve vade sonunda sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir.

Tarihli: Emir, sisteme girilen tarihe kadar geçerlidir. Belirtilen tarihe kadar eşleşmez ya da iptal edilmezse, bu tarihte gün sonunda sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir. Sözleşmenin vade sonundan daha ileri bir tarihe girilmesine izin verilmez.

Yatırım Merkezlerinde tüm emir süreleri kullanılmaktadır. İnternet Şubesinde sadece “günlük” emir verilebilmektedir.

Hesabın RİSKLİ Duruma Gelmesi :

Taşınan pozisyonların gerektirdiği sürdürme teminatının ; günlük kar/zarar dahil edilmiş toplam teminata bölünmesi ile ortaya çıkan değer 1'e eşit veya büyük olması halinde hesap "Riskli" duruma düşecektir.

Riskli Hesaplar sadece risk azaltıcı emir gönderebilirler. Ancak bu emirler risk azaltıcı , pozisyon kapatıcı yönde bir emir olsa dahi Takasbank nezdinde emir öncesi risk yönetimi kontrolüne girmektedir. Bu sebeple hesabın riskli konumda olması halinde ;

- Bekleyen tüm pasif emirleri BIST tarafından kabul edilmemektedir.
- Piyasa, Şartlı , Tarihli, İptale Kadar Geçerli emirler BIST tarafından kabul edilmemektedir.
- Sadece Limit Fiyatlı / Kalanı Pasife Yaz / Günlük emir girilebilir.
- Pozisyon kapatma amaçlı gönderilen emir pasifte ise veya kısmi gerçekleşmiş ise bu emir tamamen gerçekleşmeden gönderilen emirler borsa tarafından iptal edilmektedir. Kısmi gerçekleşen emri iptal edip yeni emir girmek gerekebilecektir.
- Mümkün ise teminat yatırma yapılarak hesabın riskli durumdan çıkması sağlanmalıdır.
- Özellikle piyasa iniş ve çıkışlarının yüksek olduğu günlerde emir öncesi risk yönetimi sürecinde yaşanabilecek aksaklık, süreç uzamaları olasılıkları ile belirtilen sürelerden önce pozisyon kapama işlemlerinin gerçekleştirilmesi tavsiye edilir.